

LA REFORMA LUTERANA
HISTÒRIA I TEOLOGIA

UNIVERSÀLIA

Núm. 1

JOAN BUSQUETS I DALMAU

LA REFORMA LUTERANA
HISTÒRIA I TEOLOGIA

ATENEU UNIVERSITARI SANT PACIÀ
FACULTAT DE TEOLOGIA DE CATALUNYA
2017

Disseny de la coberta: Ernest Gil Termes.
Il·lustració de la coberta: Retrat de Martí Luter de Lucas Cranach el Vell (1528). Imatge: Wikimedia Commons.

© Edicions de la Facultat de Teologia de Catalunya (AUSP)

© Joan Busquets i Dalmau

Barcelona, novembre 2017

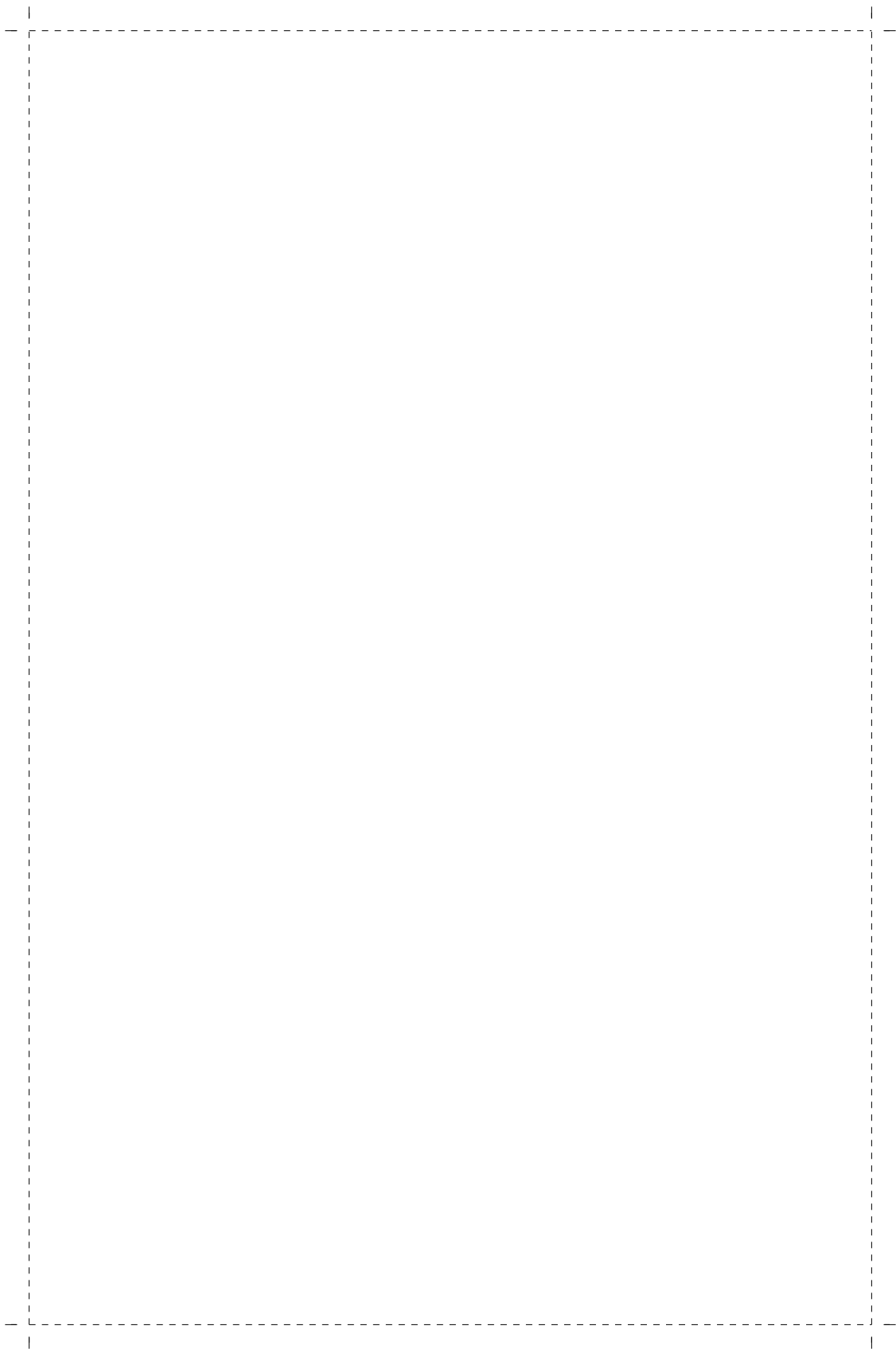
ISBN: 978-84-947195-4-7

Dipòsit legal: B. 26645-2017

Composició i impressió: Parangona Realització Editorial, sl.

SUMARI

PRESENTACIÓ, per Joan Planellas i Barnosell.....	5
PRÒLEG, per Josep Castanyé i Subirana.....	13
CAPÍTOL PRIMER: Inquietud reformadora	19
CAPÍTOL SEGON: Trets biogràfics del reformador.....	33
CAPÍTOL TERCER: Martí Luter: La fe sola, la nova teologia, l'activitat pastoral	43
CAPÍTOL QUART: Erasme, Luter i el Concili de Trento	73
CAPÍTOL CINQUÈ: Martí Luter, teòleg	83
CAPÍTOL SISÈ: Recepció d'Agustí en el pensament de Luter	121
CAPÍTOL SETÈ: Els catecismes de Martí Luter	149
CAPÍTOL VUITÈ: Maria en els teòlegs protestants.....	155
CAPÍTOL NOVÈ: Martí Luter, testimoni de Jesucrist.....	183
La rosa de Luter.....	209
TEXT FINAL: Una pregària de Luter a l'hora de la mort ..	211

PRESENTACIÓ

Fa poc més de cent anys, el teòleg protestant Adolf von Harnack afirmava que qui resseguís la història d'Europa, des del segle II fins al present, hauria de concloure que «el moviment més gran i més beneficiós» havia estat la reforma luterana del segle XVI. I afegia: «El protestantisme s'ha d'entendre, en primer lloc, en la seva oposició al catolicisme i, en aquest sentit, s'ha de valorar en un doble vessant: primer, com a *reforma*, i, segon, com a *revolució*».¹ Aquests tons confessionalment polèmics i cantelluts que, per part catòlica, portaven a un rebuig total de Luter i de la seva Reforma, ja no són possibles en el moment present. En la nostra època ecumènica, vigeix més aviat com a regla general la valoració del que és el nostre patrimoni comú, tot apreciand legítimament el que de positiu pot aportar l'altre, al mateix temps que hom experimenta el dolor i el sofriment per no posseir encara una «plena comunió» eclesial, com afirma repetidament el Concili Vaticà II.

Aquest darrer és, precisament, el to i l'estil del llibre que ara presentem sobre la història i la teologia de la Reforma luterana. El seu autor —que per a mi és un goig i un honor poder presentar— és el Dr. Joan Busquets, ex degà i professor emèrit de la Facultat de Teologia de Catalunya, bon pedagog, gran mestre i excel·lent professor. No en va, recordo amb afecte les seves classes magistrals d'Història de l'Església Antiga i Moderna i, especialment, les lliçons sobre la Reforma de Luter, durant la meva època d'estudiant,

1. Adolf VON HARNACK, *Das Wesen des Christentums*; trad. catalana, *L'essència del cristianisme*, 242.

a finals dels anys de 1970. A més de professor d'Història en el Col·legi Universitari de Girona, era el temps del seu treball pastoral i docent en el Seminari de Girona, on en va ser rector i professor d'Història de l'Església. Després vindria l'època del seu rectorat en el Seminari Major Interdiocesà (Barcelona) i de professor i degà de la Facultat de Teologia de Catalunya. En Joan Busquets tenia sempre la capacitat de donar de forma precisa, mesurada i sintètica l'essencial de les diverses qüestions plantejades, ja fossin merament docents o més aviat pastorals, aspecte que facilitava moltíssim tant l'estudi com la recepció o l'aprofundiment personal. Amb un tracte afable i proper, però, al mateix temps, amb un posat auster, seriós i profund, la seva docència no implicava una mera presentació de dades i de fets històrics. Per contra, les seves sessions d'estudi se centraven principalment en els conceptes, les idees i les causes, cosa que, rellegant ara els seus escrits —fruit de llargs anys d'estudi i de docència—, esdevenen globalment una veritable lectura teològica de la història.

L'obra que presentem recull escrits i articles ben diversos i dispersos d'en Joan Busquets sobre l'obra i el pensament de Martí Luter. De fet, ja havia publicat el 1986 *Martí Luter. Valoració actual de la Reforma*,² una excel·lent obra traduïda i actualment esgotada sobre el reformador protestant. Però, a més, en Joan Busquets havia publicat una munió d'articles sobre la mateixa temàtica, alguns d'ells ben difícils de trobar i que, en motiu de l'escaiença dels 500 anys de la Reforma, no podíem deixar en l'oblit. Aquests són, precisament, els que oferim en la present edició. Alguns d'aquests escrits han estat revisats o modificats pel mateix autor, a fi d'evitar-ne possibles repeticions; un treball que ha estat realitzat amb l'ajut inestimable del Sr. Manel Mir Hurtado, que ha transcrit o escanejat els textos originals, tasca que li

2. Joan BUSQUETS, *Martí Luter*.

PRESENTACIÓ

agraïm de tot cor. També volem agrair en aquesta presentació el pròleg que n'ha escrit Josep Castanyé, especialista en teologia protestant alemanya³ i també, com en Joan Busquets, professor emèrit de la Facultat de Teologia de Catalunya.

En els escrits d'en Joan Busquets sobre la Reforma luterana, el lector hi trobarà especialment l'esforç ingent de Martí Luter per a ser fidel a l'Evangelí de Jesucrist. En aquest sentit, la Reforma luterana ha de ser entesa com un procés reformador a l'interior de l'Església per a ser aconseguit mitjançant la col·locació de la Paraula de Déu en el centre de la seva pròpia vida i existència, i concentrar-se en Jesucrist com a Paraula viva. Però, la impaciència de Luter —ell mateix indica que la va contenir un decenni—,⁴ va implicar que ell tot sol repensés el cristianisme, portant la reforma de l'Església no tan sols a la seva vida i costums, sinó també a la mateixa estructura essencial. D'altra banda, la situació política i eclesial del moment dificultaven moltíssim l'objectiu primigeni del reformador: l'Església i, sobretot, la jerarquia, es trobava massa absorbida pels afers temporals i mundans. Aleshores, com afirma en un article recent el Cardenal Kurt Koch, president del Consell Pontifici per a la unitat dels cristians, «la Reforma no va donar lloc a la renovació de l'Església. No havent arribat a portar la reforma de l'Església, s'assolí la Reforma en el sentit d'una ruptura de la unitat de l'Església, i per tant la seva divisió».⁵ Moltes en van ser les causes, «no sense culpa per ambdues parts», com afirma el Decret d'Ecumenisme (núm. 3) del Vaticà II. Davant d'aquesta tràgica història, en la qual es va esquinçar l'únic cos de Crist, «catòlics i

3. Vegi's especialment, Josep CASTANYÉ, *Història de la teologia protestant alemanya*.
4. Afirma Luter: «Infrenavi tamen cogitationes meas decennium» (Weimar, VIII, 45).
5. Kurt KOCH, «La commemoració del cinquè centenari de la Reforma», 157.

protestants tenen bones raons per lamentar-se i penedir-se dels malentesos, de la prevaricació i de les ferides dels quals s'han fet culpables en els últims cinc-cents anys».⁶ De fet, el veritable èxit de la Reforma tan sols arribarà amb la superació de les divisions entre els cristians que han estat heretades del passat i amb la restauració de l'Església una i única, renovada amb l'Esperit de l'Evangelí. En aquest sentit, el Concili Vaticà II, que va unir conjuntament i inseparablement el compromís ecumènic per restablir la unitat de tots els cristians i la mateixa renovació de l'Església, ha fet una contribució essencial, tant que, com en Joan Busquets ha repetit sovint en les seves lliçons magistrals, en el Concili Vaticà II Martí Luter «hi hauria trobat el seu Concili».

Finalment, la reedició en un sol volum d'aquests escrits d'en Joan Busquets vol ser una veritable al·legació a l'esperança. No es tracta de l'esperança d'una unió de les Esglésies en un breu espai de temps. Això no seria realista. Hem posat el mot «esperança» perquè el treball ecumènic viu de l'esperança i tan sols se sustenta de l'esperança. Per part catòlica, aquest esforç tan sols avançarà per un reconeixement profund i respectuós dels orígens i les causes de la Reforma protestant i de qui en fou el seu artífex principal, el geni religiós de Martí Luter. I, per part protestant, el treball ecumènic tan sols avançarà a partir d'un reconeixement profund i respectuós de la Reforma catòlica obrada en el Concili de Trento, però a la llum i en l'esperit del Concili Vaticà II. De forma original, eloqüent i sintètica, l'obra que teniu a les mans contribueix abastament a aquesta comesa. Els escrits d'en Joan Busquets cal llegir-los, per tant, com un clam a l'esperança.

El papa Francesc en la pregària ecumènica a la catedral de Lund (Suècia), ha afirmat: «Catòlics i luterans hem començat a caminar junts pel camí de la reconciliació [...]. No podem resignar-nos a la

6. *Ibíd.*

PRESENTACIÓ

divisió i a la distància que la separació ha produït entre nosaltres [...]. [Jesús] ens mira, i la seva mirada interior ens encoratja a purificar el nostre passat i a treballar en el present per realitzar aquell futur d'unitat que tant anhela».⁷

Joan Planellas i Barnosell,
Degà de la Facultat de Teologia de Catalunya – A USP.

7. Francesc, «Sense Déu no podem fer res. Homilia en la pregària ecumènica a la catedral de Lund» (31-X-2016), 27.